

Κεφάλαιο 3

Επαναστατικά κινήματα στη Μακεδονία και την Κρήτη

Μετά τη συγκρότηση του ελληνικού κράτους, στις περιοχές που έμειναν έξω από τα σύνορά του συνεχίστηκαν τα επαναστατικά κινήματα, με σκοπό την απελευθέρωσή τους από την οθωμανική κυριαρχία. Ιδιαίτερα στη Μακεδονία και στην Κρήτη οι επαναστατικές ενέργειες ήταν πολλές.

▲ Φανταστική απεικόνιση με τον Όθωνα και την Αμαζία να κατευθύνουν τις επαναστατικές ενέργειες των Ελλήνων

Το 1854 οργανώθηκε στη Μακεδονία επαναστατικό κίνημα εναντίον των Οθωμανών, με τη συμμετοχή εθελοντών από την ελεύθερη Ελλάδα. Τη στρατολογία, τον εφοδιασμό και την αποστολή εθελοντών αναλάμβαναν συνήθως μυστικές εταιρείες από την ελεύθερη Ελλάδα, όπως η «Άδελφότης» και η «Εθνική Άμυνα», καθώς το ελληνικό κράτος υιοθετούσε επίσημα ουδέτερη στάση. Παλιοί και έμπειροι αγωνιστές, όπως ο Θεόδωρος Ζιάκας και ο Τσάμης Καρατάσος, μαζί με ντόπιους Μακεδόνες πολέμησαν εναντίον των Τούρκων αλλά αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τη Μακεδονία, ύστερα από μεσολάθιση των Μεγάλων Δυνάμεων και κάτω από την πίεση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Μερικά χρόνια αργότερα, το 1878, Έλληνες επαναστάτες από την ελεύθερη Ελλάδα και τη Μακεδονία ξεσκόωθηκαν και κήρυξαν την ένωσή της με το ελληνικό κράτος. Ο λοχαγός Κοσμάς Δουμπιώτης αποβιβάστηκε στο Λιπόχωρο της Πιερίας με εθελοντές. Με τη βοήθεια του Επισκόπου Κίτρους Νικόλαου οι επαναστάτες αντιμετώπισαν πολυάριθμες τουρκικές στρατιωτικές δυνάμεις, αλλά τελικά ηττήθηκαν και διασκορπίστηκαν.

Παρόλο που η επανάσταση στη Μακεδονία το 1878 απέτυχε, η ελληνική Κυβέρνηση την επικαλέστηκε στο Συνέδριο του Βερολίνου για να πείσει τις Μεγάλες Δυνάμεις να μην παραχωρήσουν την περιοχή στη Βουλγαρία, που την διεκδικούσε. Ήταν, η Μακεδονία παρέμεινε επαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Παρακινημένη από την προσάρτηση των Επτανήσων στο ελληνικό κράτος, επαναστάτησε το 1866 η Κρήτη ζητώντας να ενωθεί με την Ελλάδα. Η Κρητική Επανάσταση κορυφώθηκε με το ολοκαύτωμα στο Αρκάδι. Στη μονή Αρκαδίου, κοντά στο Ρέθυμνο, κλείστηκαν επαναστάτες για να αντιμετωπίσουν τα τουρκικά στρατεύματα. Εκεί κατέφυγαν και γυναικόπαιδα για να προστατευθούν. Οι πολιορκημένοι, για να μην αιχμαλωτιστούν από τους Τούρκους, ανατινάχθηκαν το Νοέμβριο του ίδιου χρόνου.

Το ολοκαύτωμα στο Αρκάδι σκόρπισε μεγάλη συγκίνηση στη Δυτική Ευρώπη. Ωστόσο, μετά από σύκεψη των Μεγάλων Δυνάμεων, το ελληνικό κράτος αναγκάσθηκε να μην υποστηρίζει επαναστατικά κινήματα εντός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας αλλά και να πληρώσει αποζημίωση στους Οθωμανούς.

Το 1896 η Μακεδονία και η Κρήτη εξεγέρθηκαν ταυτόχρονα αλλά οι πολεμικές επιχειρήσεις διακόπηκαν και πάλι, μετά από παρέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων. Ως αντάλλαγμα, ο Σουλτάνος υποχρεώθηκε να παραχωρήσει αυτονομία στην Κρήτη. Οι ένοπλοι αγώνες, αν και με καθυστέρηση, άρχισαν να δικαιώνονται.

☞ Γλωσσάρι

Στρατολογία: Συγκέντρωση στρατευόμενων για κατάταξή τους στο στρατό.

Εταιρεία: Ομάδα ανθρώπων που συνεργάζονται για την πραγματοποίηση κοινού σκοπού.

Συνέδριο Βερολίνου: Πραγματοποιήθηκε το καλοκαίρι του 1878 αναφορικά με την τύχη των βαλκανικών εδαφών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Οι πηγές αφηγούνται...

1. Απόψεις για τη δραστηριοποίηση της Ελλάδας έναντι των αλύτρωτων Ελλήνων (απόδοση στα νέα ελληνικά)

«Η ελεύθερη Ελλάδα έχει ιερό καθήκον, το οποίο επιβάλλουν η κοινή καταγωγή, η γλώσσα, η θρησκεία, τα πολύχρονα πάθη και αυτή ακόμα η αυτοσυντήρηση να φροντίζει για ολόκληρο τον Ελληνισμό, για τους στενότατους δεσμούς του, για την οργάνωσή του και τη θωράκισή του με όλες τις αρχές, σύμφωνα με τις οποίες κάθε ελεύθερο έθνος ζει, πολιτεύεται και ενεργεί».

Δήμος Θεσσαλονίκης, *Επιστημονικό Συμπόσιο Χριστιανική Μακεδονία*. Ο από Θεσσαλονίκης Οικουμενικός Πατριάρχης Ιωακείμ Γ' ο Μεγαλοπρεπής, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 133.

2. Διαμαρτυρία του Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Στρώμνιτσας, 12 Μαρτίου 1878 (απόδοση στα νέα ελληνικά)

«Εμείς, φροντίζοντας για τους εαυτούς μας, ερχόμαστε να διακηρύξουμε μπροστά σε ολόκληρο τον πολιτισμένο κόσμο του παρόντος και των επόμενων αιώνων ότι ως Μακεδόνες και απόγονοι των ευγενών εκείνων εκπολιτιστών της Ασίας, με κανένα τρόπο δεν θέλουμε ούτε δεχόμαστε να αποτελέσει η πατρίδα μας μέρος της Βουλγαρίας... Εμείς οι κάτοικοι της Στρώμνιτσας δεν θέλουμε να μπούμε κάτω από οιονδήποτε σλαβικό ζυγό, διότι είμαστε και θέλουμε να είμαστε Μακεδόνες και σταθερό μέλος της μεγάλης ελληνικής οικογένειας».

Ευάγγελου Κωφού, *Η επανάστασης της Μακεδονίας κατά το 1878*, Θεσσαλονίκη 1969, σσ. 317-318.

3. Επιστολή του Κωνσταντίνου Παπαρηγόπουλου προς τον Χαρίλαο Τρικούπη, 20 Μαΐου 1882 (απόδοση στα νέα ελληνικά)

«Είναι ανάγκη να ορίσουμε τι εννοούμε ελληνισμό στη Μακεδονία. Αν εννοούμε μόνο τους καθαρούς Έλληνες, χαθήκαμε. Όπως έχουν τώρα τα πράγματα, είναι ανάγκη ο επίσημος Ελληνισμός της Μακεδονίας να περιλάβει όλους όσους υπάγονται στην Ορθόδοξη Εκκλησία και οι οποίοι έχουν δικαίωμα στην πατρική της προστασία. Και γι' αυτό ο πατριάρχης υποστηρίζει δημόσια τη θέση ότι είναι αρχηγός όχι μόνο των Ελλήνων αλλά και όλων των ορθοδόξων, θέση, που αφού διαδόθηκε στη Μακεδονία, ξεσήκωσε την οργή των προξένων και των πρακτόρων μας».

Χρήστος Καρδαράς, *Ιωακείμ Γ' - Χαρίλαος Τρικούπης. Η αντιπαράθεση. Από την ανέκδοτη αλληλογραφία του Οικουμενικού Πατριάρχη (1878-1884)*, Αθήνα 1998, σσ. 124-125.

Ματιά στο παρελθόν

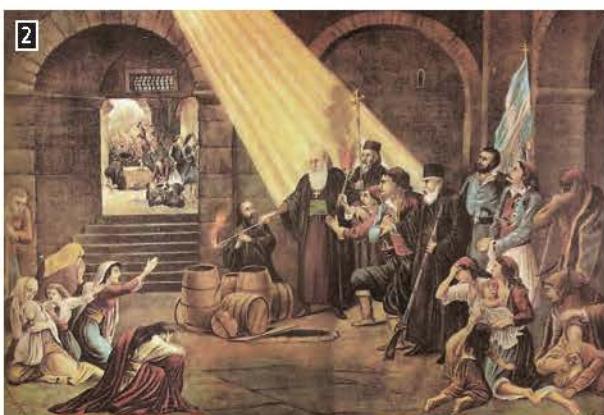
Ιδρυση του Ερυθρού Σταυρού

Τον Ιούνιο του 1859 ο Ελβετός Ερρίκος Ντυνάν βρέθηκε στο Σολφερίνο, μία κωμόπολη στη Βόρεια Ιταλία όπου είχε διεξαχθεί αιματηρή μάχη ανάμεσα στα αυστριακά και τα γαλλοϊταλικά στρατεύματα. Ο Ντυνάν για αρκετές μέρες ασχολήθηκε με την περίθαλψη των περίπου 9.000 τραυματιών που είχαν μείνει αβοήθητοι. Τις οδυνηρές εντυπώσεις του τις κατέγραψε σε σχετικό βιβλίο, το οποίο υπήρξε η αφορμή για τη δημιουργία του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού λίγα χρόνια αργότερα, το 1863.

▲ Ο Λευκός Πύργος στη Θεσσαλονίκη, χαρακτικό του 19^{ου} αιώνα, Αθήνα, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη

▲ Απεικόνιση της ανατίναξης της μονής Αρκαδίου (1866)

▲ Φανταστική απεικόνιση του αγώνα στο Αρκάδι, Αθήνα, Εθνική Πινακοθήκη

▲ Μακεδόνες επαναστάτες το 1878

☞ Ερωτήματα

- Τι γνωρίζετε για το ολοκαύτωμα στο Αρκάδι το 1866 και την επανάσταση στο Αιπόχωρο το 1878;
- Με βάση τα κείμενα των πηγών και το εικονογραφικό υλικό, ποιες ομάδες Ελλήνων συμμετείχαν στις επαναστατικές ενέργειες στις αλιάρωτες περιοχές;